

דרישבוני

פרשת תזריע-מצרע, תשע"ח, מספר 1264

נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם יהודה זולדן

את משמעות העניין. במקום אחר הובאה דעתו זו של ר' אליעזר ברבי שמעון כדעה יחידה החולקת על חכמים (סנהדרין פז ע"ב).
תנאים אחרים חלקו על ר' אליעזר בר' שמעון וסברו שמספיקים קריטריונים אחרים:
ר' ישמעאל אומר: עד שיראה בשני גריסין על שתי אבנים או על אבן אחת. ר' עקיבא אומר: עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים לא על אבן אחת (משנה נגעים שם).
היו תנאים שהעידו על בתים מנוגעים:

אמר רבי אליעזר ברבי צדוק: מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתה (=חורבה מצורעת). אמר רבי שמעון איש כפר עכו: פעם אחת הלכתי לגליל וראיתי מקום שמציינין אותו, ואמרו: אבנים מנוגעות פינו לשם (תוספתא נגעים ו, א).

דברי ר' אליעזר בר' צדוק ור' שמעון איש כפר עכו תואמים לדברי ר' עקיבא ודברי ר' ישמעאל. לפיהם יש מצב של בית מנוגע, וכך היה בתחום עזה ובגליל.

ג. ארץ אחוזתכם

מדברי ר' אליעזר בן צדוק הסיק הרב אשתורי הפרחי (כפתור ופרח פרק ז), שעזה היא בגבולות ארץ ישראל:

רבי אלעזר בר' שמעון מקום היה בתחומי עזה והיו קורין לו חורבתא סגירתא, ונגעי בתים אינם אלא בארץ ישראל, ד"ארץ אחוזתכם" (וי' יד:לד) כתוב בה. "ירושלם וחוף לארץ אינם מטמאין בנגעים" (נגעים פ"ב מ"ד).

מאחר שנגעי בתים נוהגים אך ורק בארץ ישראל ולא בחוף לארץ, ומאחר שר' אליעזר ברבי שמעון העיד שהיה בית מנוגע בתחום עזה, מכאן שתחום עזה הוא בתוך ארץ ישראל.

הדינים של נגעי בתים קשורים לגבולות ארץ ישראל המובטחת. הקב"ה הבטיח לאברהם: "לְזַרְעֶךָ וְנָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהַר מִצְרַיִם עַד הַנְּהַר הַגָּדֹל נְהַר פְּרָת" (בר' טו:יח), ואחר כך חזר והבטיח לו: "וְנָתַתִּי לְךָ וְלְזַרְעֶךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרִיךְ אֶת כָּל אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֻחֻזַּת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים" (בר' יז:ח). ארץ האחוזת היא כל ארץ כנען.

הרב יוסף טראני (שו"ת מהר"ט, חלק א, סי' מז), לא קיבל את הסברו של בעל כפתור ופרח. הוא עסק בשאלה, האם בני זוג יכולים לכופף את זה את זה לעלות ממצרים לארץ ישראל ולהתיישב בעזה. טיעונו המרכזי הוא שעזה היא בתוך גבולות עולי מצרים, אולם לעניין כפיית בני זוג, הגבול הקובע הוא גבול עולי בבל, ועזה אינה נכללת בתוכו. כלפי

א. איננו נוהג אלא בארץ

בפרשתנו נצטוונו על הלכות נגעי בתים (וי' יד:לג-נד). נגעי בתים הם אך ורק בארץ ישראל: "כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֻחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צְרַעַת בְּבַיִת אֶרֶץ אֻחֻזְתְּכֶם" (שם:לג). בית הוא מקום קביעותו של האדם. "בְּבַיִת אֶרֶץ אֻחֻזְתְּכֶם" כתיב, דמחבר בארעא שמיה בית" (נדרים נו ע"א). כלומר, דבר שמחובר לקרקע שמו "בית". החיבור השלם לקרקע והקביעות של אדם מישראל, הוא אך ורק בארץ ישראל. הרמב"ן ראה בכך את השגחתו המיוחדת של ה' בארץ (וי' יג:מז):

"וְנָתַתִּי נֶגַע צְרַעַת בְּבַיִת אֶרֶץ אֻחֻזְתְּכֶם", כי היא מכת השם בבית ההוא. והנה איננו נוהג אלא בארץ שהיא נחלת ה', כמו שאמר: "כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֻחֻזָּה". ואין הדבר מפני היותו חובת קרקע, אבל מפני שלא בא הענין ההוא אלא בארץ הנבחרת אשר השם הנכבד שוכן בתוכה. ובתורת כהנים (מצורע פרשה ה, ג) דרשו עוד, שאין הבית מטמא אלא אחר כבוש וחלוקה, ושיהא כל אחד ואחד מכיר את שלו. והטעם, כי אז נתישבה דעתם עליהם לדעת את ה', ותשרה שכינה בתוכם.

כשעם ישראל התיישב בארצו לאחר שנות הכיבוש והחלוקה, התיישבה עליהם גם דעתם, שרתה עליהם השכינה באופן מלא, ונדרש מהם לקיים את התורה והמצוות כראוי ושלא לחטוא באותן עבירות שבין אדם לחברו, המביאות את עונש הצרעת.

ב. בית מנוגע - היה או לא היה?

האם אי פעם היה בית מנוגע? "בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות. למה נכתב? אלא לומר לך דרוש וקבל שכר" (תוספתא נגעים ו, א). הגמרא הסיקה שהתנא הסובר כך הוא ר' אלעזר בר' שמעון שאמר: "לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים, בשתי כתלים, בקרן זוית, ארכו כשני גריסין ורחבו כגריס" (משנה נגעים יב, ג; בבלי סנהדרין עא ע"א).

הקריטריונים שהציב ר' אלעזר בר' שמעון לעמידתו של בית בתנאים של בית מנוגע הם בלתי אפשריים, ולכן המסקנה היא שהאמור בתוספתא הוא לשיטתו. התורה כתבה פרשה זו רק על מנת שתידרש ותילמד על ידנו, על מנת שנבין ונפנים

* הרב ד"ר יהודה זולדן מפקח מרכז להוראת תלמוד ותושבע"פ בחינוך הדתי; מרצה במדרשה לנשים באוניברסיטת בר אילן.

להתחייב במצוות התלויות בארץ (כמו תרומות ומעשרות ושביעית), אלא שהוא תנאי הכרחי כדי שהבית יהיה אכן ביתו של המנוגע (ספרא מצורע פרשה ה, ב; בבלי יומא יב ע"א):

לאחזה – עד שיכבשו. מנין אתה אומר כיבשו אבל לא חילקו, חילקו למשפחות ולא חילקו לבית אבות, ואין כל אחד ואחד מכיר את שלו, יכול יהו מטמאין בנגעים? תלמוד לומר: "וּבֵּא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת" (וי' יד:לה), עד שיהא כל אחד מכיר את שלו.

מכאן, שהצורך בכיבוש וחלוקה הוא על מנת להגיע לכך שאכן הבית הוא ביתו האישי של המנוגע, שיכיר את שלו, ושיהיה זה בית המיוחד לו. מסיבה זו אין חלים דיני נגעי בתים במקומות נוספים בתוך ארץ ישראל, אם הם לא בית המיוחד לאדם. ירושלים, המקדש, בית של גוי ועוד, כל אלה אין בהם דיני נגעים (ספרא מצורע פרשה ה, ה):

"אחזתכם" – אחזה מטמאה בנגעים ואין ירושלים מטמאה בנגעים. אמר ר' יהודה: אני לא שמעתי אלא בית המקדש בלבד. ר' ישמעאל אומר: "אחזתכם" – אחזתכם מטמאים בנגעים ואין אחזת גוים מטמאים בנגעים.

אין צורך בכיבוש וחלוקה לשם חלות המצווה, כפי שמצינו בתרומות, מעשרות ושביעית, שלגביהן הבחינו בין כיבוש עולי מצרים ועולי בבל. נראה שדברי הרב יעקב עמדין, שהבחין בין חובת תרומות ומעשרות לבין חובת הישיבה בארץ, נכונים בהקשר לבית מנוגע, ודין בית מנוגע חל על פי גבולות הארץ לעניין חובת הישיבה והדירה, ובתנאי שהבית הוא ביתו האישי של המנוגע. מכל מקום, עזה היא בתוך גבולות ההבטחה, ועל כן דין נגעי בתים נוהג שם.

דברי הכפתור ופרח, כתב המהר"ט:

ואותה תשובה שהביא הרב בעל הכפתור אין ממנה ראייה. [א] דהא דקרו ליה חורבתא סגירתא שמא מזמן בית ראשון היתה, שהיו צריכין ליזהר מטומאת האבנים... [ב] אי נמי איכא לאוקמא אף בבית שני, דשמא מופלג מעזה טובא הוא וקרו ליה תחומי עזה לפי שהיתה תחת ממשלתם. ...מדקאמר בתחומי עזה ולא קאמר בתחום עזה, בקצוות הגבול קאמר, וגבול מתרגמין תחום ולא על תחום השבת איירי.

הנחת המהר"ט היא שטומאת צרעת תלויה בכיבוש הארץ, ומשפקעה קדושת הכיבוש, אין חל הדין של צרעת הבית. הרב יעקב עמדין (מור וקציעה, אורח חיים סי' שו) דחה את דבריו. שכן, אם משבטלה קדושה ראשונה עזה היא חו"ל, אזי לא היה צורך לסמן את האבנים, כי ממילא המקום טמא בטומאת ארץ העמים. לפי דעת הרב עמדין אין לקשור את התנאים המחייבים בתרומות ומעשרות לדין נגעי בתים:

יש חלק מארץ ישראל ממש לענין קדושה וטהרה וחיוב ישוב ודירה, ומחוקי מעשרות דרבנן פטורה, שחיובם מדבריהם תלוי בישוב ישראל ולא בקדושת הארץ.

הרב יעקב אריאל, דן באריכות רבה בתשובת המהר"ט, ובדברי הרב יעקב עמדין. לדבריו, אפשר להסביר את המהר"ט על פי דברי הספרא, שכיבוש וחילוק הארץ הם התנאים המחייבים את המצווה של נגעי בתים, ועם חורבן הבית הראשון פסקה קדושת הארץ לעניין זה. בעיר עזה לא התחדשה הקדושה לעניין נגעי בתים אף בבית שני, כי לא היה שם כיבוש רבים.¹

אפשר להסביר, שהצורך בכיבוש וחלוקה אינו תנאי לחלות המצווה, כפי שמצינו תנאים דומים

עורך: פרופ' יוסף עופר עורכת לשון: רחל הכהן שיף

הדף השבועי יוצא לאור
על ידי הפקולטה למדעי היהדות ולשכת רב הקמפוס
בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
יש לשמור על קדושת העלון